



ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17034303>

Академічна доброчесність в науково-дослідницькій діяльності здобувачів вищої освіти історичних спеціальностей

Стефанюк Галина Василівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри

історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-4143-9146>

Прийнято: 13.08.2025 | Опубліковано: 30.08.2025

***Анотація.** Дослідження спрямоване на ознайомлення з принципами академічної доброчесності та проблематикою уникнення плагіату здобувачами вищої освіти історичних спеціальностей в процесі виконання науково-дослідницьких проєктів. Метою статті є висвітлення аспектів академічної доброчесності студентства при виконанні наукових робіт та її ролі в якості вищої освіти. Авторкою використано аналітичний та системно-структурний методи наукового пізнання, а також аналіз і синтез. Визначено, що питання академічної доброчесності висвітлено у вітчизняному законодавстві, що свідчить про його актуальність у вищій освіті. Академічна доброчесність є пріоритетним сегментом академічної культури, що забезпечує якість вищої освіти.*

Охарактеризовано види порушень академічної доброчесності здобувачами вищої освіти історичних спеціальностей. Визначено підходи до забезпечення академічної культури студентів та шляхи запобігання плагіату.



Вказано, що одними з видів науково-дослідницької роботи студентів історичних спеціальностей впродовж навчання у вищому навчальному закладі є курсові та дипломні роботи, що вимагають відповідального підходу до виконання, самостійності та дотримання академічної доброчесності. Акцентовано на доцільності впровадження в освітній процес навчальної компоненти «Академічна доброчесність», оскільки вказане поняття є ціннісним орієнтиром функціонування системи освіти та організації наукових досліджень.

Ключові слова: *академічна доброчесність, плагіат, здобувачі вищої освіти історичних спеціальностей, науково-дослідницька діяльність, вища освіта, інноваційні технології, штучний інтелект.*

Academic integrity in the research activities of higher education students majoring in history

Galyna Stefanyuk,

Associate professor, candidate of historical sciences (Ph.D.),

Department of History of Central and Eastern Europe and special branches of
historical science, Vasyl Stefanyk Carpathian National University, Ivano-Frankivsk,
Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4143-9146>.

Abstract. *The study aims to familiarize higher education students of historical specialties with the principles of academic integrity and the issues of avoiding plagiarism in the context of implementing research projects. The purpose of the article is to highlight aspects of the academic integrity of students when performing scientific work and its role in the quality of higher education. The author used analytical and system-structural methods of scientific knowledge, as well as analysis and synthesis. It was determined that the issue of academic integrity is covered in domestic legislation,*



which indicates its relevance in higher education. Academic integrity is a priority segment of academic culture that ensures the quality of higher education. The types of violations of academic integrity by students of higher educational institutions specializing in history are characterized. Approaches to ensuring students' academic culture and ways to prevent plagiarism are identified. It is indicated that one of the types of scientific and research work of students of historical specialties during their studies at a higher educational institution is course and diploma theses, which require a responsible approach to implementation, independence, and adherence to academic integrity. The emphasis is on the feasibility of introducing the educational component "Academic Integrity" into the educational process, since this concept is a value guideline for the functioning of the education system and the organization of scientific research.

Keywords: *academic integrity, plagiarism, higher education students majoring in history, scientific research activity, higher education, innovative technologies, artificial intelligence.*

Постановка проблеми. Академічна доброчесність задекларована більшістю світовими закладами вищої освіти, у тому числі й в Україні. В сучасних умовах розвитку суспільства й освіти, де пріоритетними є інновації та технології, актуальність дослідження проблематики академічної чесності не викликає сумніву. Зважаючи на те, що вказане питання є одним з сегментів науково-дослідницької діяльності, то необхідно вивчити його на рівні академічної грамотності й етики здобувачів вищої освіти історичних спеціальностей.

Імплементація принципів академічної доброчесності учасників освітнього процесу визначена законодавчою та нормативною базою, зокрема Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту», Законом України «Про наукову та науково-технічну діяльність», Проектом Закону про академічну



добročесність, Кодексом академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також Кодексами честі, Положеннями про академічну доброчесність та іншими документами, які розроблені й реалізуються закладами вищої освіти. Правове регулювання на державному рівні досліджуваного питання засвідчує його актуальність і важливість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження наукового дискурсу щодо політики забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти розглядається з урахуванням викликів сучасного суспільства. Зокрема, в публікації Д. Смерницького [1] охарактеризовано проблематику академічної доброчесності учасників наукової діяльності та зроблено акцент на основних її складових. Однак автором досить мало приділено уваги досліджуваному питанню в рамках здобувачів вищої освіти. Питання академічної доброчесності в закладах вищої освіти розглянуто В. Токаревим та Ю. Панфіловим [2]. Автори визначають шляхи реалізації академічної доброчесності на практиці та акцентують на їхній важливості в здобутті якісної вищої освіти. Відмітимо внесок в дослідження даного питання І. Дружкової [3]. Авторка акцентує на можливих заходах із запобігання академічної недоброчесності, що свідчить про актуальність досліджуваної проблематики у вищій освіті. Вона вказує на чесні практики здобувачів вищої освіти у їхній науково-дослідницькій роботі, що дозволяє провести паралелі й для студентів історичних спеціальностей. Ключові принципи академічної доброчесності з позиції антиплагіатної експертизи та їхню імплементацію розкрито у публікації А. Вергуна [4]. Проблематику академічної доброчесності та її впливу на якість вищої освіти розглянуто І. Дарманською та І. Гасюк [5]. Авторами проведено опитування учасників освітнього процесу стосовно феномену доброчесності та акцентовано на проблематиці дотримання її норм в науково-дослідницькій діяльності. Відмітимо внесок в дослідження проблематики В. Білик, В. Шпильової, А.Козинця [6], які розкривають феномен академічної доброчесності



в контексті цифровізації освіти, розвитку штучного інтелекту та інших інноваційних технологій. Публікація є цінною для нашого дослідження, оскільки дослідники акцентують на перевагах і певних ризиках, спричинених штучним інтелектом та інноваційними технологіями. Питання реалізації академічної доброчесності в освітньо-науковому просторі розглянуто Я. Конівіцькою [7] та Л. Пшеничною [8]. Політику дослідницької доброчесності в умовах революції ШІ розглянуто у публікації О. Панухник [9]. Шляхи запобігання плагіату та специфіку використання генеративного штучного інтелекту здобувачами вищої освіти розкрито дослідниками Н. Гончар, Т. Цегельник, О. Шевченко [10]. Автори вказують на негативні наслідки академічної недоброчесності студентства при здобутті вищої освіти, а також подають статистичні дані щодо використання штучного інтелекту й плагіату здобувачами вищої освіти в семи іноземних країнах. Це дає змогу зробити порівняльний аналіз даної ситуації у вітчизняній вищій освіті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналізуючи наявні численні публікації й нормативно-правову базу з досліджуваної проблематики, зауважимо й на деякі прогалини, які потребують особливого акценту. Зокрема, більше уваги необхідно приділити вивченню питання запобігання академічної недоброчесності. В даному контексті, на основі Етичного кодексу честі, в рамках вивчення навчальної компоненти «Теорія і методика наукових досліджень», кожен здобувач вищої освіти має бути обізнаним зі всіма правилами дотримання академічної доброчесності, академічною культурою та бути сформованим як професіонал та відповідальна, чесна особистість. Цього буде досягнуто через пояснення правил цитування та посилання, перевірку наукових робіт, починаючи з першого курсу навчання у закладі вищої освіти.

Метою статті є дослідження академічної доброчесності студентства як запоруки їхньої якісної освіти та наукових досліджень, що виконуються в



сучасних умовах розвитку суспільства й використання найрізноманітніших технологій. Виходячи з поставленої мети, визначимо наступні завдання:

- прослідкувати правові аспекти академічної доброчесності;
- обґрунтувати важливість впровадження для здобувачів вищої освіти історичних спеціальностей навчальної компоненти «Академічна доброчесність» з першого року навчання у вузі;
- вказати на позитивні аспекти та певні ризики використання у науково-дослідницькій діяльності здобувачів вищої освіти штучного інтелекту та інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Академічна доброчесність є одним з пріоритетних елементів науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. В контексті історичного аналізу відмітимо, що правові аспекти досліджуваного питання розглянуто в 2017 р. в контексті реформування та інтеграції вітчизняних університетів до Болонської системи освіти. Зокрема, у статті 42 Закону України «Про вищу освіту» та статті 1 Закону України «Про вищу освіту» зазначається, що «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [11; 12]. У зазначеній статті Закону України «Про освіту» акцентовано на умовах дотримання академічної доброчесності, зазначено види її порушення та відповідальності за недотримання вказаних принципів.

Наукова діяльність здобувачів вищої освіти історичних спеціальностей реалізується шляхом виконання «дослідницьких проєктів – реферативних, курсових та дипломних робіт, а також підготовці студентських публікацій» [13]. Ця робота потребує відповідних компетентностей, серед яких одним з пріоритетних є дотримання принципів академічної доброчесності, самостійної



роботи студентів із фаховою літературою й розвиток умінь критичного опрацювання наукових інформаційних джерел. Відзначимо, що «час навчання у закладах вищої освіти є водночас періодом формування морально-ціннісних пріоритетів індивіда, а тому виховання поваги до принципів академічної доброчесності і культури безпосереднім чином впливає на розвиток суспільства у цілому» [14, с. 31]. Саме тому здобувачі вищої освіти повинні бути ознайомленими з питанням академічної доброчесності вже першого року навчання у вузі.

Власне на історичних спеціальностях, в рамках вивчення навчальної компоненти «Теорія і методика наукових досліджень», даному питанню приділяється значна увага. Однак незначна кількість годин, передбачена на вивчення вказаної дисципліни, не дозволяє всесторонньо розглянути досліджувану проблематику. Було б доцільно вже на першому курсі бакалаврської освітньої програми впровадити в навчальний процес курс «Академічна доброчесність». Це дало б можливість ефективніше реалізувати політику академічної доброчесності, прозорості та забезпечити якість вищої освіти шляхом «обговорення важливості та аналізу наслідків дотримання або нехтування політикою академічної доброчесності на прикладі вітчизняного та міжнародного досвіду», а також реалізувався б «розвиток навичок зі створення університетської бази з академічної доброчесності з застосуванням міжнародних практик, зокрема й через надання знань з академічної доброчесності для студентів, викладачів» [15, с. 239].

Про доцільність впровадження в освітній процес навчальної компоненти «Академічна доброчесність» виходимо з того, що на історичних спеціальностях, починаючи з першого курсу, здобувачі вищої освіти пишуть тези та готують списки використаних джерел до певних тем. Практичне виконання вказаних завдань вимагає знань про необхідність і правильність їхнього виконання, оскільки вони є основою для виконання на другому році навчання курсової, а



згодом й кваліфікаційної роботи. Правдиво вказаний список літератури дає можливість зрозуміти внесок у досліджувану проблематику інших авторів. Самостійне написання тез і оформлення списку використаних джерел сприяє розвитку навичок академічного письма. В даному контексті беззаперечною є роль викладача, який надає студентам практичні поради, ознайомлює з ризиками плагіату та іншими проявами академічної нечесності, особливостями перевірки наукових робіт на рівень унікальності.

Отже, виконання дослідницьких проєктів здобувачами вищої освіти історичних спеціальностей реалізується через науково-пошукову діяльність. Джерелами інформації для їхніх наукових результатів є архівні матеріали, опубліковані документи, монографії, статті та інші розвідки, використання яких потребує дотримання правил цитування та академічної чесності. В даному контексті, як зазначає Н. Черненко, «учасники освітнього процесу тепер мають широкий вибір новітніх технологій та спеціальних застосунків, використання яких може з одного боку, бути корисним, а з іншого – порушувати норми академічної доброчесності» [16]. Тому відзначимо, що дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає самостійність виконання науково-дослідницьких проєктів, посилення на джерела використаної у своїх наукових доробках інформації, належне цитування, обов'язкове дотримання законодавчих норм про авторське право та надання правдивої інформації про власний внесок у досліджувану проблематику.

Порушення принципів академічної доброчесності здобувачів вищої освіти в процесі науково-дослідницької діяльності може відбуватися через:

- 1) академічний плагіат – часткове або повне оприлюднення наукових результатів інших осіб як своїх власних без зазначення авторства;
- 2) самоплагіат – часткове або повне оприлюднення власних наукових результатів як таких, що не публікувалися раніше;



- 3) фабрикація – вигадування фактів, що використовуються в науковому дослідженні;
- 4) фальсифікація – свідомо модифікація вказаної в науковому дослідженні інформації;
- 5) списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, окрім дозволених;
- 6) обман – надання неправдивої інформації щодо власної науково-дослідницької діяльності;
- 7) хабарництво – надання чи пропозиція здобувачем вищої освіти матеріальних чи нематеріальних благ з метою власної вигоди;
- 8) необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки наукового результату здобувача освіти.

Відзначимо, що доступність до джерельної інформації завдяки інтернету та сучасним інноваціям звісно полегшує науково-дослідницьку діяльність здобувачів вищої освіти, однак, водночас, часто спричинює академічну недоброчесність. Тому «сьогодні поширеним стає використання термінів «е-нечесність», «online-нечесність», які визначають поведінку, що порушує академічну доброчесність в освітньому онлайн-середовищі» [17, с. 99]. Вказані питання потрібно вивчати в контексті академічної культури загалом вже з першого року навчання в університеті для того, щоб максимально зменшити прояви нечесності в науково-дослідницькій діяльності.

Сьогодні при написанні курсових, дипломних та інших робіт студентами використовується штучний інтелект. Він пришвидшує пошук інформації, однак часто спричинює певні ризики. Неконтрольоване використання ChatGPT може призвести до фальсифікації згенерованої інформації. Студент, який не бажає аналітично мислити, повинен знати, що «використання ШІ для створення наукових текстів без здійснення досліджень є фальсифікацією, що знецінює



оригінальні самостійні наукові розвідки та поширює неправдиву інформацію» [18]. Власне тому вивчення даного питання є актуальним.

Академічна доброчесність впливає на морально-етичні цінності студентів, які формуються під час навчального процесу в закладі вищої освіти. Тому вони повинні знати, що в науково-дослідницькій діяльності важливими є доброчесність, самостійність і принцип «ні плагіату». В контексті вказаного аспекту потрібно дотримуватися таких правил: 1) бути самостійним; 2) знайти свій стиль роботи; 3) систематизувати інформацію; 4) висловлювати власну думку; 5) вказувати повну назву джерела інформації та авторство; 6) дотримуватися правил цитувань і посилань.

Виходячи зі статті 32 Закону України «Про вищу освіту», в якій вказано на необхідність «вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності» [19] відмітимо, що використання в освітньому процесі сучасних технологій має й позитивне значення, оскільки вони допомагають уникнути проявів академічної недоброчесності здобувачами вищої освіти. Зокрема, для перевірки рівня унікальності їхніх курсових і дипломних робіт використовуються програми, сертифіковані Міністерством освіти і науки України, такі як – Plagin, Unichesk та інші. Вказана процедура перевірки студентських наукових результатів мотивує їх до написання самостійних текстів, коректного цитування джерел інформації й уникнення плагіату.

У пункті 6 статті 42 Закону України «Про освіту» вказано, що здобувачі вищої освіти за порушення академічної доброчесності несуть відповідальність, яка передбачає:

1) повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);



- 2) повторне вивчення відповідної навчальної компоненти освітньої програми;
- 3) відрахування із закладу вищої освіти;
- 4) позбавлення академічної стипендії;
- 5) позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання [20].

Щоб не допускати проявів академічної недоброчесності здобувачів вищої освіти, завданням професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу є виховання в них чесності, довіри, поваги, відповідальності, потреби в академічній доброчесності, ознайомлення з принципами академічного письма та вимогами до наукових результатів з першого року навчання в закладі вищої освіти.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави зробити висновки, що академічна доброчесність є пріоритетним сегментом академічної культури й одним з елементів забезпечення якості вищої освіти. Феномен академічної доброчесності є багатограним та охоплює етичні принципи, якими керуються здобувачі вищої освіти. Студенти історичних спеціальностей при виконанні науково-дослідницьких проєктів повинні дотримуватися чесних практик: самостійності виконання, належного цитування та посилання на джерела інформації. Тому було б доцільним впровадити в освітній процес навчальної компоненти «Академічна доброчесність», що дало б можливість ознайомити здобувачів вищої освіти першого року навчання з усіма аспектами академічного письма. Попри наявні численні публікації з проблематики академічної доброчесності, вказана тематика не втрачає актуальності на тлі використання здобувачами вищої освіти історичних спеціальностей штучного інтелекту та інноваційних технологій в науково-дослідницькій діяльності.

Перспективними для подальших досліджень є вивчення шляхів прозорих процедур дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти, парадигми моніторингу порушень принципів чесності та самостійності, а також



практики покарань за невідповідальне ставлення до своїх академічних обов'язків.

Список використаних джерел

1. Смерницький Д.В. Правові засади академічної доброчесності у сфері наукової та науково-технічної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 8. 2021. С. 258–260. URL: http://lsej.org.ua/8_2021/60.pdf (дата звернення: 10.06.2025).
2. Токарев В.М., Панфілов Ю.І. Академічна доброчесність у закладах вищої освіти: проблеми реалізації вступу до ЄС. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. № 1. 2024. С. 46–50. URL: <http://aprus.khpi.edu.ua/article/view/306687> (дата звернення: 01.06.2025).
3. Дружкова І.С. Можливі заходи щодо посилення академічної доброчесності. *Південноукраїнський правничий часопис*. №3. 2023. С. 228–233. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/3/36.pdf> (дата звернення: 02.06.2025).
4. Вергун А. Академічна доброчесність з позицій антиплагіатної експертизи: ключові принципи та їх імплементація. *Український педагогічний журнал*. 2021. №1. С.100–108.
5. Гасюк І.Л., Дарманська І.М. Якість освіти й академічна доброчесність: сутність понять і їх практична реалізація в освітньому просторі України. *Науковий вісник Південно-українського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2022. №1 (138). С.74–86.
6. Білик В.В., Шпильова В.О., Козинець А.О. Академічна чесність та її важливість у вищій освіті: вплив інноваційних технологій. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. №3. С.10–15. URL:



https://eprints.cdu.edu.ua/6649/1/ujae_2024_r03_a1.pdf (дата звернення: 08.07.2025).

7. Конівіцька Т.Я. Академічна доброчесність в освітньо-науковому просторі: питання реалізації. *Інноваційна педагогіка*. 2022. №49, т.2. С.144–148. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 03.06.2025).

8. Пшенична Л. Академічна чесність: природа явища та пріоритети поширення серед студентства. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. №3–4 (97/98). С. 129–145. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 13.06.2025).

9. Панухник О. Політика академічної та дослідницької доброчесності в умовах революції ШІ: формула взаємодії. *Галицький економічний вісник*. 2023. №5. С. 185–193.

10. Гончар Н., Цегельник Т., Шевченко О. Академічна доброчесність у закладах вищої освіти: сучасні підходи, які використовуються для запобігання плагіату. *Наукові інновації та передові технології*. №2(42). 2025. С.1269–1281. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/19912> (дата звернення: 09.05.2025).

11. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (редакція від 04.01.2024). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 09.05.2025).

12. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (редакція від 27.12.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 03.06.2025).

13. Стефанюк Г.В. Науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти. *Педагогічна академія: наукові записки*. Вип. №20. 2025. URL: <http://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/1129/1005> (дата звернення: 07.06.2025).



14. Доценко І. О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2022. Вип. 32. С. 31–42.
15. Слободянюк О.М. Стан дослідження проблеми забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 70. 2019. С. 236–240.
16. Черненко Н.А. Академічна доброчесність як аксіологічний вимір освіти: виклики в умовах стрімкої віртуалізації академічного простору. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. №2(10). С.429–438. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/19763> (дата звернення: 08.07.2025).
17. Ульянова Г. О., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність як основа академічного успіху. *Правова позиція*. № 4 (37). 2022. С. 98–104.
18. Черненко Н.А. Академічна доброчесність як аксіологічний вимір освіти: виклики в умовах стрімкої віртуалізації академічного простору. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. №2(10). С.429–438. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/19763> (дата звернення: 08.07.2025).
19. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (редакція від 27.12.2023). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 03.06.2025).
20. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (редакція від 04.01.2024). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 08.07.2025).